

Mihaela-Elena Pătrașcu**Gabriela-Mădălina Nițulescu**

CARTEA MEA DE COMPUNERI

Modele de compuneri pentru examene, olimpiade și concursuri

Limba și literatura română

Clasele V-VIII

Editura Ars Libri

Costești, 2025

PARTEA I

• Noțiuni fundamentale de teorie literară	5
• Specii literare	6
• Figuri de stil (tropi)	8
• Elemente de versificație (prozodie)	10
• Trăsăturile textelor și ale speciilor literare	12
• Opera literară	15
• Textul non-literar. Narativul non-literar	16
• Tipare textuale	17
• Redactarea textelor la Evaluarea Națională – noțiuni teoretice/sugestii/reguli/șabloane	18

PARTEA A II-A

• Sugestii/Șabloane de redactare a subiectului I de la Evaluarea Națională, clasa a VIII-a – itemii 7, 8 și 9 (valori culturale/morale/teme în operele literare)	30
• Șabloane pentru redactarea diverselor tipuri de compuneri	41

PARTEA A III-A

• Compuneri rezolvate pentru subiectul al II-lea de la Evaluarea Națională, clasa a VIII-a ...	48
• Modele de compuneri pentru olimpiadele școlare de limba și literatura română (OLLR, CSR, OLAV)	106

Noțiuni fundamentale de teorie literară

▪ **NARAȚIUNEA** este o modalitate de expunere (un procedeu literar) proprie textului epic, în versuri (*fabula, balada, legenda, epopeea, poemul*) sau în proză (*schița, povestirea, nuvela, romanul, basmul*), ilustrând o acțiune în desfășurare la care participă anumite personaje. *Narațiunea predomină în opera epică.*

Ex.: „Sobieski și românii” de Costache Negruzzi – narațiune.

▪ **NARATORUL** este **vocea** care povestește o întâmplare anume (la care el însuși a fost martor/participant ori la care nu participă în mod direct, fiind sugerat prin comentarii sau explicații).

▪ **PERSONAJUL** este un **participant** la acțiune, un actant.

▪ **AUTORUL** este **persoana reală**, care imaginează și care scrie o operă literară.

▪ **DESCRIEREA** este o modalitate de expunere (un procedeu literar) ce constă în zugrăvirea unor trăsături ale obiectelor, ale fenomenelor sau ale personajelor dintr-o operă literară.

Tipuri:

a) descriere de tip *tablou* (peisaj, fenomene din natură, locuri etc.);

b) descriere de tip *portret* (ființe, personalități ale lumii, personaje).

▪ **DIALOGUL** este o modalitate de expunere care presupune o serie de replici între două sau mai multe persoane sau personaje.

▪ **EUL POETIC/SINELE POETIC** (la persoana I) reprezintă **vocea ficțională**, distinctă a fiecărui poet.

▪ **SUBIECTUL OPEREI LITERARE** reprezintă **întâmplările/acțiunile** care se succedă și prin intermediul cărora sunt caracterizate personajele.

▪ **MOMENTELE SUBIECTULUI OPEREI LITERARE:**

1) **Expozițiunea** (situația inițială) este **partea introductivă** a unei opere literare prin care sunt fixate: timpul, spațiul (locul), personajele.

2) **Intriga** (cauza) reprezintă faptele care **declanșează** acțiunea.

3) **Desfășurarea acțiunii** conține **prezentarea pe larg** a faptelor determinate de intrigă.

4) **Punctul culminant** (depășirea situației dificile) este momentul de **maximă tensiune** în cadrul desfășurării acțiunii.

5) **Deznodământul** (situația finală) este **sfârșitul** acțiunii și al operei literare.

▪ **OPERA LITERARĂ** este lucrarea literară în care scriitorul își exprimă în mod **direct** sau **indirect** ideile, gândurile și sentimentele.

▪ **TEXTUL EPIC** este lucrarea literară în care autorul își exprimă **indirect** gândurile, ideile, sentimentele, prin intermediul **narațiunii** și al **personajelor**.

▪ **TEXTUL LIRIC** este lucrarea literară în care autorul își exprimă **direct** sentimentele, gândurile, ideile, recurgând la eul poetic și la mijloacele de exprimare artistică.

▪ **TEXTUL DRAMATIC** este lucrarea în proză sau în versuri, de dimensiuni variabile, scrisă spre a fi reprezentată (**jucată**) pe scenă de către actori.

• **SPECIILE LITERARE** reprezintă categorii de texte literare, având anumite trăsături comune.

• **SPECII LITERARE NARATIVE, ÎN PROZĂ SAU ÎN VERSURI:**

1. **SCHIȚA** este o specie literară epică, în proză, de dimensiuni reduse, care înfățișează **un singur episod** semnificativ din viața unuia sau a mai multor personaje.

Ex.: „D-1 Goe...”, de I. L. Caragiale – schiță

2. **BASMUL** este o specie literară epică, de regulă în proză, populară sau cultă, de mare întindere, construită, în special, cu ajutorul narațiunii, în care se împletesc faptele reale și fantastice, săvârșite de personajele aflate în două tabere distincte: a **binelui** și a **răului**.

Ex.: „Prâslea cel Voinic și merele de aur” – basm popular; „Făt-Frumos din lacrimă” de Mihai Eminescu – basm cult

3. **LEGENDA** este povestirea populară sau cultă, în proză sau în versuri, cu privire la **originea** unor ființe, a unor lucruri, la momente istorice, la faptele unor eroi, la anumite locuri (toponime).

Ex.: „Povestea ciocârliei” – legendă populară în proză

„Stânca Corbului” de Alecu Russo – legendă cultă în proză

4. **SNOAVA** este o creație literară, în versuri sau în proză, de mici proporții, în care se relatează o singură întâmplare cu **final hazliu**.

Ex.: „Păcală avocat” – snoavă în proză

5. **COLINDUL** este o creație literară populară, cu un caracter religios, rostită cu prilejul sărbătorilor Crăciunului, în care se prezintă evenimentele **Nașterii Mântuitorului** și prin care se transmit urări de bunăstare și de fericire, de viață îndelungată, sub semnul credinței.

Ex.: „În Vifleem ni se arată” de Fănuș Neagu – colind popular în proză

6. **FABULA** este o specie literară cultă a genului epic, în versuri, dar și în proză, de dimensiuni reduse, în care se critică **defecte general-umane** puse pe seama personajelor-animale, păsări, plante sau obiecte (neînsușite).

Ex.: „Bivolul și coțofana” de George Topîrceanu – fabulă cultă în versuri

7. **BALADA** este o specie literară narativă, cu elemente descriptiv-lirice, în versuri, prin excelență, populară, de dimensiune medie/mare, care prezintă întâmplări neobișnuite din **viața poporului** sau din **tradiția istorică**, având o acțiune simplă, lineară, cu puține personaje, prezentate, de regulă, în antiteză.

Ex.: „Constantin Brâncovanu” – baladă populară istorică în versuri

8. **PARABOLA** (pilda) este o povestire scurtă, care conține o învățătură religioasă sau o **morală**.

Ex.: „Parabola grăuntelui care crește fără știrea omului”, Marcu, IV, 26-29 – parabolă în proză

9. **NUVELA** este o specie literară cultă, narativă, în proză, de întindere medie (privind schița și romanul), în care se urmărește **un singur fir narativ**, se relatează alert și obiectiv evenimentele (cu explicații și cu aprecieri minime din partea autorului), accentul căzând asupra psihologiei personajelor.

Ex.: „Două loturi” de I. L. Caragiale – nuvelă în proză

10. **ROMANUL** este specia literară narativă, cultă, de cea mai mare întindere, complexă, structurată în unul sau mai multe volume, părți sau capitole, cu **multe fire narrative** desfășurate pe mai multe planuri, care prezintă conflicte puternice și care tinde să devină o frescă a societății, oferind o imagine amplă și profundă asupra vieții (societății).

Ex.: „Baltagul” de Mihail Sadoveanu – roman în proză

• SPECII LITERARE LIRICE:

1. **PASTELUL** este specia literară lirică, în versuri, cultă, în care poetul își exprimă trăirile (sentimentele), prin intermediul **descrierii naturii**: anotimpuri, momente ale zilei și ale nopții, fenomene, peisaje.

Ex.: „Mărțișor” de Ion Pillat – pastel

2. **ODA** este specie literară cultă, lirică, în versuri, care exprimă **admirația** față de o persoană sau de un eveniment.

Ex.: „Limba noastră” de Al. Mateevici – odă

3. **IMNUL** este o specie literară lirică solemnă, în versuri, cultă (la origine, o **invocație** adresată unei divinități sau unei personalități, cu scopul elogierii).

Ex.: „Deșteaptă-te, române!” de Andrei Mureșanu – imn

4. **DOINA POPULARĂ** este o specie literară lirică, de regulă, populară, în versuri, scurtă, reprezentativă pentru **folclorul românesc**, în care se pot exprima toate sentimentele.

Ex.: „Doina” de Vasile Alecsandri – doină populară

• SPECIE LITERARĂ DRAMATICĂ:

1. **COMEDIA** este specie literară dramatică și cultă, în care sunt prezentate **personaje și moravuri sociale**, care, fiind ridiculizate, stârnesc râsul, prin intermediul căruia spectatorul se vindecă de propriile defecte, dar se și destinde.

Ex.: „O scrisoare pierdută” de I. L. Caragiale – comedie

▪ **ENUMERAȚIA** este figura de stil care constă într-o înșiruire de mai mulți termeni de același fel, folosită pentru a atrage atenția asupra aspectelor descrise sau asupra faptelor înfățișate.

Ex.: „Vin țânțarii, lăutarii, gândăceii, cărăbușii...” – „Călin (file din poveste)” de Mihai Eminescu

▪ **REPETIȚIA** este figura de stil care constă în folosirea succesivă a aceluiași sunet, cuvânt sau grup de cuvinte, pentru a impune atenției o imagine semnificativă, o idee, un sentiment, o acțiune sau un obiect.

Ex.: „Ziua ninge, noaptea ninge, dimineța ninge iară” – „Iarna” de Vasile Alecsandri

▪ **COMPARAȚIA** este o figură de stil prin care se alătură doi termeni (persoane, obiecte, ființe, acțiuni, idei), pe baza unor însușiri comune, cu scopul de a evidenția anumite caracteristici ale primului termen.

Ex.: „Cățelul Samurache (...) ca un simplu privitor.” – „Căinele și cățelul” de Grigore Alexandrescu

▪ **ANTITEZA** este figura de stil care constă în opoziția dintre doi termeni (personaje, idei, situații, fenomene) care se pun reciproc în lumină, cu scopul de a reliefa și mai mult opoziția dintre ei.

Ex.: „N-avem oști dară iubirea de moșie e un zid

Care nu se-nfiorează de-a ta **faimă**, Baiazid!” - „Scrisoarea III” de Mihai Eminescu

▪ **PERSONIFICAREA** este figura de stil prin care se atribuie însușiri omenești ființelor necuvântătoare (plante, animale), lucrurilor și fenomenelor naturale.

Ex.: „Flori albastre **tremur** ude în văzduhul tămâiet” – „Călin (file din poveste)” de Mihai Eminescu

▪ **EPITETUL** este figura de stil prin care se exprimă însușiri deosebite ale obiectelor, pentru a le prezenta într-o lumină nouă, aparte, adresându-se imaginației și sensibilității cititorului.

Ex.: „piciorușe fragede”, „bulgăre de aur” – „Gândăcelul” de Emil Gârleanu

• Privind partea de vorbire determinată, există:

a) epitet al substantivului:

Ex.: „fagii, paltinii sau brazii... în căderea lor **prăpăstioasă**” – „Amintiri dintr-o călătorie” de Calistrat Hogaș

b) epitet al verbului:

Ex.: „În pădurea **lin** suspină...” – „Călin (file din poveste)” de Mihai Eminescu

• După așezare, există:

a) epitet postpus:

Ex.: „Umplu aerul **văratic** de lumină și răcoare” – „Călin (file din poveste)” de Mihai Eminescu

b) epitet antepus:

Ex.: „**Lin** viorile răsună ...” – „Călin (file din poveste)” de Mihai Eminescu

• După numărul cuvintelor care intră în alcătuire, există:

a) epitet simplu:

Ex.: „...un aer **înfălăcărat**...” – „Amintiri dintr-o călătorie” de Calistrat Hogaș

b) epitet dublu:

Ex.: „...un șir de coline **lutoase și seci**” – „Amintiri dintr-o călătorie” de Calistrat Hogaș

c) epitet multiplu:

Ex.: „câmpia Ialomiței s-așterne **tăcută, netedă, uscată**” – „Țara. Poporul” de Al. Vlahuță

Epitetul poate avea și alte valori:

a) epitet personificator (însușire deosebită și umană):

Ex.: „**cumplită** iarnă” – „Iarna” de V. Alecsandri

b) epitet metaforic (însușire deosebită și abstractă):

Ex.: „pădurea **de argint**” – „Călin (file din poveste)” de M. Eminescu

c) epitet hiperbolic (însușire deosebită și exagerată prin mărire/micșorare):

Ex.: „**Gigantică** poart-o cupolă pe frunte” – „Pașa Hassan” de G. Coșbuc

▪ **ALITERAȚIA** este o figură de stil sonoră, care constă în repetarea unor consoane sau silabe aflate de obicei în rădăcina cuvintelor.

Ex.: „**Văjâ**ind ca **vi**jelia și ca **pl**esnetul de **pl**oaie” – „Scrisoarea III” de Mihai Eminescu

▪ **ASONANȚA** este o figură de stil sonoră, care constă în repetarea unor vocale accentuate aflate în silabe succesive.

Ex.: „**Sub lumina** blândeii **lune**” – „Lacul” de Mihai Eminescu

▪ **METAFORA** este figura de stil prin care se înlocuiește un termen obișnuit (propriu) cu unul neobișnuit (figurat), pe baza unor asemănări.

Ex.: „Vorba-i e **tunet**, răsuflatul **ger**.” – „Pașa Hassan” de George Coșbuc

▪ **HIPERBOLA** este figura de stil prin care se exagerează în mod intenționat (mărind sau micșorând) însușirile unei ființe sau caracteristicile unui obiect, fenomen sau ale unei întâmplări, pentru a-l impresiona pe cititor.

Ex.: „**Gigantică** poart-o cupolă pe frunte,

Și vorba-i e tunet, răsuflatul ger,

Iar **barda-i** din stânga **ajunge la cer**,

Și vodă-i un munte.” – „Pașa Hassan” de George Coșbuc

▪ **INVERSIUNEA** este figura de stil prin care se schimbă ordinea obișnuită a cuvintelor într-o propoziție sau într-un vers, cu intenția de a obține efecte poetice.

Ex.: „**Priveam** fără de țintă-n sus

Într-o **sălbatică splendoare**” – „Vara” de George Coșbuc

• **ALEGORIA** este procedeul artistic constând într-o suită de figuri de stil strâns legate între ele, prin care se concretizează o noțiune.

Ex.: Alegoria moarte-nuntă din balada populară „Miorița” se realizează printr-o succesiune de metafore, personificări, epitete, enumerații.

Model 1

Sonet

de Alexandru Vlahuță

Aplicație:

*Sunt zece ani. Ce curios îmi pare
 Aspectul lucrurilor vechi, uitate!
 Ca dintr-un somn, deodată deșteptate,
 Parcă privesc c-un aer de mirare...*

*Mai strâmtă-i casa, toate-s micșorate,
 Mă uit ca-n vis, și caut prin sertare
 Nimicuri scumpe... inima-mi tresare
 De-o sfântă și duioasă pietate.*

*Aceleași cadre-mpodobesc păreții,
 Din rame, cată lung și trist la mine:
 Povești pierdute-n haosul vieții,*

*De farmecul de-odinioară pline,
 Îmi readuc parfumul tinereții...
 Parfum de flori crescute pe ruine.*

Metaforă: „inima-mi tresare/De-o sfântă și duioasă pietate”

Întregul limbaj al poeziei impresionează, prin originalitate, dar de o expresivitate aparte este metafora „inima-mi tresare/De-o sfântă și duioasă pietate”, ce potențează nostalgia resimțită de vocea ficțională, sanctificându-se astfel trăirea generată de trecerea ireversibilă a timpului. Eul poetic reacționează organic, nuanțându-se o suferință fizică în raport cu regretul profund al trecutului.

Model 2

Iarna

de Vasile Alecsandri

*Din văzduh cumplita iarnă cerne norii de zăpadă,
Lungi troiene călătoare adunate-n cer grămadă;
Fulgii zbor, plutesc în aer ca un roi de fluturi albi,
Răspândind fiori de gheață pe ai țării umeri dalbi.*

*Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!
Cu o zale argintie se îmbracă mândra țară;
Soarele rotund și palid se prevede printre nori
Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.*

*Tot e alb pe câmp, pe dealuri, împrejur, în depărtare,
Ca fantasme albe plopilor înșirați se perd în zare,
Și pe-ntinderea pustie, fără urme, fără drum,
Se văd satele perdute sub clăbucii albi de fum.*

*Dar ninsoarea încetează, norii fug, doritul soare
Strălucește și dezmiardă oceanul de ninsoare.
Iată-o sanie ușoară care trece peste văi...
În văzduh voios răsună clinchete de zurgălăi.*

Comparație: *Soarele rotund și palid se prevede printre nori/ Ca un vis de tinerețe printre anii trecători.*

Prin intermediul comparației „Soarele rotund și palid se prevede printre nori/Ca un vis de tinerețe printre anii trecători”, poetul accentuează atmosfera de tristețe subtilă, determinată de perspectiva trecerii iremediabile a timpului. Totodată, această figură de stil conturează o imagine artistică vizuală de mare forță plastică, soarele fiind simbolul ciclicității vieții.

Repetiție: *Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară!*

Repetiția din versul „Ziua ninge, noaptea ninge, dimineața ninge iară” din poezia *Iarna* de Vasile Alecsandri are un rol esențial în crearea unui efect poetic puternic și în amplificarea atmosferei de iarnă.

Prin repetiția cuvântului „ninge”, poetul reînvie senzația de plenitudine a iernii. Ninsoarea devine parcă „un personaj” al poeziei, constant prezent și activ, care învăluie întreaga lume în tăcerea și în frumusețea sa. Repetiția nu doar că întărește imaginea ninsorii, dar creează și o atmosferă de mister și de solemnități, aproape ca o mantră a iernii.

1) Crezi că ...? Motivează-ți răspunsul, în 50-100 de cuvinte, valorificând textul 1 sau 2.

Sunt de părere că ... /Cred că ... /Consider că ... /În opinia mea,

Un argument în sprijinul opiniei formulate ar fi acela că ... /De exemplu, în textul-suport ... /
Aceași idee se regăsește și în textul-suport ... (se exemplifică ideea susținută de text, se pot
oferi și citate).

2) Ce simte ...? Motivează-ți răspunsul, în 50-100 de cuvinte, prin referire la o emoție valorificând textul 1.

Consider că personajul ... simte ... (se numește emoția trăită de personaj), întrucât

Această idee reiese din primul text-suport, în care ... (se comentează pe scurt secvența din care
reiese emoția identificată; se citează secvența relevantă).

Astfel, gestul/atitudinea/trăirea personajului denotă

Haina mai mult este privită decât persoana cinstită

de Anton Pann

Aplicație:

*Nastratin Hogeia odată fiind la nuntă chemat,
Se duse în haine simple, ca sărac biet îmbrăcat;
Nuntașii astfel văzându-l nici în seamă nu-l băga,
Ci pe cei cu haine scumpe să trateze alerga;
Și după ce așezară la masă pe toți frumos,
Îl puseră și pe dânsul în colțul mesii de jos.
Nastratin văzând aceasta, se sculă-n grab alergă,
Și la un al său prieten să-i dea hainele-l rugă;
Dându-i hainele acela, se-mbrăcă galant pe loc,
Puse și-o blană asupră-și, cu postav roșu de foc,
Și așa mergând el iarăși la nunta ce-a fost chemat,
Cum îl văzură nuntașii, cu cinste l-a-ntâmpinat:
– Poftim, poftim, Hogeia –efendi, către dânsul toți zicând,
L-a pus tocma-n fruntea mesii, fiecare loc făcând.
El dacă șezu la masă ș-a-ntins mâneca în vas,
Zicând: – Poftim, poftim, blană, mănâncă ce e mai gras!
Îl întrebare nuntașii: – Hogeia-efendi! zicând,
Pentru ce o faci aceasta, ș-întingi mâneca mâncând?
– Pentru că, el le răspunse, eu întâi când am venit,
Cu hainele cele proaste, nimenea nu m-a cinstit,
Și când v-am dat bună ziua, abia mi-a zis: „Mulțămim!”
Iar cum venii cu acestea, toți mi-au zis: „Poftim, poftim!”
De aceea și eu blana să mănânce o poftesc,
Căci văz toți privesc la haine, iar persoana n-o cinstesc.*

** Ce simte Nastratin Hogeia atunci când i se apreciază îmbrăcămintea luxoasă? Justifică-ți, în 50-100 de cuvinte, răspunsul la întrebarea dată, prin referire la o emoție, valorificând textul-suport.*

Atunci când Nastratin Hogeia a fost întâmpinat cu un respect deosebit la nuntă doar din cauza hainelor luxoase pe care le purta, a simțit un amestec de amărăciune și dispreț. El a înțeles că oamenii din jurul său îl apreciaseră doar pentru aparențele sale exterioare și nu pentru cine era cu adevărat. Nastratin Hogeia nu a fost tratat bine pentru valoarea sa umană, ci pentru hainele pe care le purta.

Reacția nuntașilor a subliniat o realitate adânc înrădăcinată în societate – valorile externe precum: hainele sau statutul social, care sunt adesea mai importante decât esența unei persoane.

Prin această experiență, Hogeia a ajuns la concluzia că majoritatea oamenilor sunt influențați de superficialitate, iar respectul lor se bazează pe înfățișarea fizică, nu pe trăsăturile fundamentale ale caracterului. De aceea, el a decis să-și „învețe lecția” și să le arate nuntașilor că, dacă ar fi fost cu adevărat interesați de cine este el, ar fi trebuit să îl aprecieze, indiferent de hainele pe care le purta.

Așadar, trăirea lui Nastratin subliniază ideea că în societate adesea se insistă asupra aspectelor exterioare, iar valorile autentice ale unei persoane sunt trecute cu vederea.